

EKFRÄMJANDETS STUDIERESA TILL UKRAINA 8-16 JUNI 2013

Anders Ekstrand

Text och foto

Inte bara åkermark

Ukraina är främst känt för sina stora slätter med god åkerjord. Skogen utgör bara 17 % av landarealen, men genom sin enorma landareal är skogarna ändå med våra mått stora. Ukraina har ett av Europas största virkesförråd av ek och på Karpaternas sluttningar är även bokskogarna vitt utbredda. För lövskogsälkare är området alltså en självklarhet att besöka.

I princip all skog ägs och förvaltas av staten. Personaltätheten är med våra mått hög och skogskötseln kan därmed många gånger hållas på en nivå vi bara kan drömma om. Skogarna är välskötta med en hög

nivå av hänsyn till både biologisk mångfald och skogens sociala värden. Många avverkningar görs motormanuellt och hästar används fortfarande delvis.

Start i Lviv

Vi började resan i Stockholm och Köpenhamn för att sammanstråla i Warszawa för vidare transport till Lviv. Lviv hette Lemberg och var huvudstad i den Österrike –Ungerska provinsen Galicien fram till första världskrigets slut. Under mellankrigsperioden tillhörde staden Polen, innan den blev en del av den Sovjetryska provinsen Ukraina efter andra världskri-

Naturskogsartad bokskog i Karpaterna med imponerande 800 kubikmeter per hektar.

Gruppens guide Natalya Pavlyuk i en blandskog av tall och ek.

get. Stadens kärna är världsarv och har en underbar atmosfär av Jugend som speglar dess storhetstid under 1880-1919.

Hög nivå på forskningen

Lviv har en urgammal akademisk tradition och redan första morgonen fick vi ta del av försöken på fastigheten Gorsheim, ägd en gång av den katolsk-ortodoxa kyrkan men 1935 donerad till skogsforskning.

Forskningen är på en mycket hög internationell nivå och tack vare långsiktiga försök har man mycket hög kunskap kring blandskogar och hur olika trädslag interagerar vid olika täthet och ljuspåsläpp.

Tall och ek var huvudträdsdrag med inslag av bok, lönn, sykomorlönn, europeisk lärk och amerikansk rödek. Marken var rena sandsediment och man fördrog blandskog just för att den har högre ekologisk stabilitet.

Lokalt kombinat

På eftermiddagen besökte några av oss en skogsindustri och andra ett naturreservat.

En av skogens viktigaste uppgifter är att skapa arbetstillfällen. På småorter är arbetslösheten ofta stor, och därför är ofta en industri knuten till ett skogsrevir på ca 7 000 ha för att skapa en lokal förädling i så kallade kombinat. Fabriken använde de flesta trädslagen som fanns i området och tillverkade allt från ekämnen för export till emballage i form av pallar.

Sågningen sker på enkla bandsågar av märket Woodmizer och Serra montana. Kombinatet i Brody hade 300 anställda och är därmed en av stadens viktigaste arbetsgivare. Lönen för en vanlig arbetare är ca 3 000 kr per månad. Fabriken hade på senare år investerat i en ny bioenergianläggning men var i behov av flera investeringar inte minst på arbetsmiljöområdet.

Självföryngrad bok

Till flöjtande av kringflygande sommargyl-lingar studerade vi sedan bokskogsföryngring.

Tidigare hade man planterat tätt men började tycka att kostnaden var för hög. Nu övergick man till självföryngring men hade även försök med att så in en del ek ibland bokföryngringen.

Vi såg mycket få viltskador och ofta klarar sig lövföryngringarna utan hägn vilket är en dröm för den svenske skogsmannen.

Komplicerade skötselsystem

Ett av modeorden för tillfället är kontinuitetsskogsbruk. Förr hette det blädning när man arbetar med flerskiktade olikåldriga skogsskötselsystem. I Ukraina har man en hög kunskapsnivå om mycket komplicerade skötselsystem i blandskogar. I ett blädningförsök utgick man från 30 % ek, 20 % bok, 20 % silvergran (*Abies alba*), 20 % gran och 10 % sykomorlönn (*Acer*

pseudoplatanus, tysklönn).

Målsättningen var att behålla samma trädslagsblandning och undersöka föryngring och produktion vid olika hårda avverkningar. Som väntat gynnades de skuggfördragande arterna silvergran, bok och gran i alla avverkningar, och även i de hårdaste huggningarna var det svårt att få ekföryngringen att överleva, likaså att få tillräckligt stora kronor på de ekar som fanns i beståndet.

Stor hänsyn till sociala värden

På Ivano-Frankivsk överjägmästartrakt besökte vi ett 105 årigt ekbestånd med 260 kubikmeter per hektar. Man tillämpar den tyska skötselstrategin med svaga gallringar de första hundra åren och omloppstider upp mot 200 år. Man tar mycket stor hänsyn till skogens sociala värden.

Det här beståndet befann sig i den gröna zonen på 30 km som finns runt varje tätort. Svamp och bär är en viktig del av kulturen

Ekskog blandad med sykomorlönn.

Demonstration av röjning i blandad ädellövskog.

och i princip fick inget skogsbruk utföras i denna zon utom avverkning av sjuka och skadade träd. Dessa sanitära avverkningar innebar också att all död ved togs bort vilket kanske är bra ur social synvinkel men inte så bra för biologisk mångfald. I ett intilliggande bestånd syntes spår av tidigare avverkning som utförts som lunning av helstam med bandtraktorer vilket gett en hel del kör- och släpskador på många ekar.

Spritt i flertalet planteringar fanns amerikansk rödek. Den självsår sig rikligt på många sedimentjordar och anses som invasiv eftersom det är ett främmande träslag. Tillväxt och kvalitet är mycket god och den skulle kunna bli ett värdefullt produktions-träd.

Dagen avslutades med en tur upp i en lift vid en skidanläggning där vi kunde studera bergskogar på Karpaternas utlöpare.

Trädgränsen

Följande dag åkte vi med fyrhjulsdrivna bilar upp till en "alpäng" med en fantas-

tisk flora. Bergtall (*Pinus mugo*) är trädgränsbildande. Stora arealer granskog har skadats av storm laviner och efterföljande granbarkborre. Nu vill man öka andelen lövskog men också övergå mot blädning i den ganska branta terrängen. Bok, sykomorlönn och bergkek är användbara. På en sydsluttning såg vi granskog med 700 kubikmeter per hektar med grov underväxt av fågelbär.

Med en hämförande utsikt över bergen avnjöt vi en riktig skogslunch med grovt bröd, stekt fläsk och ister tillsammans med diverse tilltugg och öl kyld i fjällbäcken. Mat och gästfrihet var över förväntan på denna resa men genom strålade sol och en bedårande miljö blev denna måltid något utöver det vanliga. Vi fick dock göra skäl för kalorierna när vi vandrade i den ganska branta omgivningen.

Uholka världsarv

Nästa dag var det så dags för Uholka världsarv. Bokskogarna på Karpaternas

sluttningar i Ukraina, Slovakien och Rumänien utgör ett av Europas största boksområden. I vissa delar bedrivs skogsbruk med olika metoder men man vill framför allt öka mängden blädning/självföryngring.

Över en viss höjd lämnas skogen för fri utveckling och här finns mer än 8 800 ha urskogsartad bokskog som är flerskiktad. Volymen varierar mellan 450 och 1 005 kubikmeter per hektar och de 25 grävsta träden har en medelhöjd på 41 meter. I snitt finns 41 kubikmeter stående död ved och 113 kubikmeter lågor per hektar med ett rekord på 322 kubikmeter – skalbaggar och hackspettars dröm.

Forza för bättre bruksmetoder

I medeltal finns 17 000 plantor under 30 cm per hektar och 11 000 under 1,3 m, så förnyringen är säkerställd. Lunchlåda och kall öl avnjöts vid en porlande bäck medan lokalbefolkning slog slätterängar med lie

och den något sönderskakade bussen fick växelföraren reparerad. Inom projektet Forza försöker man hitta bättre bruksmetoder där man sammanväger skydd mot erosion, biologisk mångfald och virkesproduktion med lokalbefolknings behov. Naturturism bli då en viktig faktor.

På återvägen till Lviv besöktes Kejsarens jaktstolt där hängivna ornitologer också på nära håll fick se både vitryggig hackspett och mellanspett. Här fanns även ett mindre arboretum med tulpanträd och andra spännande arter. Återkomna till Lviv fick vi åter en kväll att avnjuta god mat i kulturhistoriska omgivningar och man kände sig nästan förflyttad tillbaka till Kejsartiden innan två världskrig ritade om Europas karta. Och när olika folkgrupper kunde existera tillsammans i harmoni.

Speciellt tack till vår helt fantastiska guide Nataliya Pavlyuk och Lesaya Loyko Forza projekt. ■

Fältlunch med hänförande utsikt.